

KİTAP İNCELEMESİ

GEOMETRİ

Kemal ATATÜRK

*Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.
K.Atatürk*

Suphi Önder BÜTÜNER

KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Doktora Öğrencisi, Trabzon,
Düzköy, Çayırbağı İlköğretim Okulu Matematik Öğretmeni

Atatürk akıl ve mantığa önem vermiş, bireylerin eleştirel düşünceleri ve sorgulayıcı olmalarını özendirici çalışmalar yapmıştır. Bireylerin, sorgulamadan, düşünmeden, eleştirmeden bir takım dogmalara inanmalarının olası tehlikelerine dikkat çekmiştir. Ulu Önder Atatürk, akıl ve mantığa önem verdiğini gözler önüne seren geometri adlı bu eserini, ölümünden bir buçuk yıl kadar önce, 3. Dil Kurultayından hemen sonra 1936–1937 yılı kış aylarında Dolmabahçe Sarayı'nda kendi eliyle yazmıştır. 3 bölümden oluşan 44 sayfalık bu kitapta birçok geometrik kavram tanıtılmaya çalışılmıştır. Ulu Önder Atatürk ortaya koyduğu geometrik kavramlara yöneltilen eleştirileri memnunlukla karşılamış, önerilen değişiklikleri haklı görünce benimsemiştir. Ulu Önder Atatürk'ün ortaya koyduğu terimlerden bazıları bugün farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Örneğin; Bütay açısı yerine bugün Bütünler Açısı, Tümeç açısı yerine Tümler açısı, Bitişik açılar yerine Komşu açılar, Oput açısı yerine Geniş açısı, Dikey dörtgen yerine Dikdörtgen, Çarpıncı yerine çarpım, İmsel şekiller yerine Benzer şekiller kullanılmaktadır. Atatürk bu tür değişimler için sevinmiştir. Onun isteği ortaya koyduğu çağdaş yaklaşımların sarsılmaması ve zaviyetan-ı mütekabiletan-ı dahiletan (iç ters açılar) gibi terimlere dönülmemesidir.

Kitabın 1. bölümünde Ulu Önder Atatürk aşağıdaki kavramları örnek uygulamalarla açıklamıştır: Uzay, Boyut (uzunluk, yükseklik, genişlik), Hacim, Nokta, Çember, Dayire (Daire), Yay, Derece, Derece-Saniye-Dakika arasındaki ilişki, Çap, Yarıçap, Yay, Kiriş, Ok, Kesek (Kesen), Teğet noktası, Paralel çizgiler, Açısı, Kenar, Köşe, Açının gösterilmesi, Bitişik açılar (komşu açılar), Ters açılar, İç ters ve dış ters açılar, Yöndeş açılar, Oput açısı (geniş açısı), Dar açısı, Tümeç açısı (Tümler açısı), Bütay açısı (Bütünler açısı), Açısırtay, Poligonlar (Çokgenler).

Kemal Atatürk, kitabın 2. bölümünde alan biriminin metre kare olduğunu belirtmiş, dikey dörtgenin (dikdörtgen), paralelkenarın, karenin, eşkenar dörtgenin, üçgenin, yamuğun ve herhangi bir poligonun alanlarının nasıl bulunacağını örneklerle göstermiş; çember'in ve çapın uzunluğunu, Dayire (daire)'nin alanını, 3–4–5 üçgeninin dik üçgen olup olmadığını, imsel (benzer) şekillerin ne olduğunu ve benzer üçgenlerin çevreleri ve alanları arasındaki oranı örneklerle açıklamıştır.

Kitabın son bölümünde ise Ulu Önder'imiz Katı cisimlerin alan ve hacimlerinin nasıl bulunmaları gerektiğini somut örneklerle göstermiştir. Bu bölümde Silindir ve Pürüzma (Prizma), Küp, Koni ve Piramit, Yüre (Küre) katı cisimlerinin alan ve hacimlerinin nasıl bulunması gerektiği açıklanmış, aksiyom, teorem, teori ve varsayı'nın tanımlamaları yapılmıştır.

Ulu Önder Kemal Atatürk'ün bu kitabının, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki tüm öğrencilere duyurulması, kaynak olarak kullanılması, Ulu Önder'imizin bilime verdiği önemin vurgulanması açısından önemlidir.

Kaynak

Atatürk, K. (2006), *Geometri (İkinci Baskı)*, İstanbul: Örgün Yayınevi.